

Teroarea horthysto-fascista din nord-vestul Romaniei

Septembrie 1940-octombrie 1944

Fascismul a aparut ca ideologie si curent politic dupa primul razboi mondial. In Europa, fascismul a acaparat puterea in Italia, Portugalia, Spania, Germania, Ungaria. In septembrie 1939, Germania, condusa de ambitiosul conducator Adolf Hitler, declanseaza cel de-al doilea razboi mondial, aliata cu Italia, Japonia si Ungaria. Fiecare avea pretentii teritoriale, Ungaria dorindu-si Transilvania. Dorea sa o cucereasca la inceputul lui 1940, printr-o actiune militara. Dar Hitler era convins ca Romania ar fi invins Ungaria si emite Dictatul de la Viena, la 30 aug., prin care N-V Romaniei este eliberat de trupele romane, fiind ocupat de cele unguresti. Romania mai pierde Basarabia si apoi Cadrilaterul, domnia lui Carol neputand rezista dezastrului national (o treime de suprafata-97790 kmp, si de populatie-6.161.317 locuitori.)

Din momentul in care N-V Transilvaniei intra in posesia Ungariei, tot ce a existat mai rau in regimul horthyst s-a aratat. Seria crimelor de o rara ferocitate incepute din prima clipa a calcarii granitelor romanesti arata ca acest plan a fost conceput inca din perioada interbelica. A aparut un intreg sir de partide, uniuni, organizatii, toate avand acelasi scop desantat. Au aparut: Partidul ardelenesc maghiar (Erdelyi Magyar Part), Partidul maghiar din Romania, etc. Ele sprijineau activ regimul horthyst. Aceste partide au reusit sa atraga o parte din taranime, mica burghezie, intelectuali, toti maghiari cu care desfasura ample actiuni de exterminare a populatiei romane si nu numai. Strategia regimului de ocupatie horthyst a fost sintetizata de baronul maghiar Aczel Ede, care declara: *“Pe acesti valahi opincari trebuie sa-i extirpam. Preotii predica iubirea poporului, dar aceasta este numai o momeala, fiindca Dumnezeu nu ajuta decat forta bruta, si aceasta forta bruta noi trebuie sa o utilizam pentru a ucide toti valahii. Acesta este pacat? Nu este pacat! Pacat va fi daca nu o vom face. Vom organiza o noapte a sfantului Bartolomeu, si vom ucide pana si copiii din pantecel mamelor lor.”*

La 4 sep., horthystii au navalit in comuna Diosig din jud. Bihor, ucigand 6 soldati romani. La 7 sept., fascistii au arestat 20 de tarani de la munca campului, pe care i-au dus intr-un cimitir unde i-au legat cu sarma si i-au batut cu paturile pustilor. La intrebarea *“pe cine vreti sa omoram mai intai”*, un taran a spus: *“Pe mine!”*. Intrebat din ce motiv, acesta a spus: *“Ca sa nu-mi vad copiii morti”*-avea doi copii langa el. La 8 sept. 1940, o echipa de militari unguri a ucis in comuna Almasu Mare 13 tarani, iar pe 12 sept., alti 2 tarani. Alti 7 oameni din care 4 femei, au fost ucisi la Zalau. Trupurile lor au fost dezgolate si batjocorite. Gasind 2 gospodarii in camp, horthystii au ucis tot ce au gasit acolo: 3 barbati si o femeie insarcinata in ultima luna. Pe serpentinele Mesesului au fost impuscati 10 romani. Invatatorul Ion Toma zicea: *“Muntii Meses sunt plini de cadavre ale romanilor din Stana, Ciumarna, Unguras, etc. Toti intelectualii din Zalau, in frunte cu dr. Fodoreanu, fost prefect, au fost arestati.”* La 21 sept., la Ciumarna, au fost omorate 11 persoane. Nicolae Brumar, a fost luat de acasa impreuna cu cele doua fiice ale lui si cu sotia lui, dusi

langa capite de fan, apoi sfartecati cu baionetele. Preotul ortodox din comuna Trasnea a fost inchis cu familia in casa parohiala si i s-a dat foc. Noua soldati romani, intorsi ca demobilizati au fost rastigniti de usa bisericii din aceeași comuna.

In marile orase, bande horthyste mergeau noaptea pe strazi, distrugeau casele romanilor, snopeau in bataie pe orice valah prins. Au fost devastate si magazinele patronate de romani: "Cartea Romaneasca", libraria "Remus Cioflec", firma "Pascu", banca "Vatra", si multe altele. Intre 11-13 sept. 1940, la Cluj au fost malsacrati aproape 200 de romani. Ziarul "Actiunea" spunea ca: "*In orasul Cluj, s-au organizat numeroase bande de teroristi, inarmate cu cutite, securi, topoare, incepand sa omoare populatia romaneasca si sa devasteze casele lor. Romanii care incercau sa reziste erau omorati in batai, injunghati cu cutitele, taiati cu topoare, etc.*"

In dec. 1940, taranul Gheorghe Bane este torturat in asa hal, ca moare peste doua zile. La inceputul anului 1942, Dumitru Tantau este omorat in bataie. In sept. 1943, se intensifica atacurile asupra frontierelor. Sunt luati 8 prizonieri romani, graniceri, apoi omorati in bataie. O luna mai tarziu, alti 4 graniceri sunt omorati in bataie. Pana in 8 sept. 1944, au avut loc 254 incidente la frontiera. La 27 martie 1943, 100 de tineri au fost chemati la sarbatorirea a 500 de ani de la nasterea lui Matei Corvin. Ei au fost obligati sa mearga in mars fortat 15 km, iar cei care cadeau erau batuti crunt.

La 19 martie 1944, Ungaria este ocupata de armatele hitleriste, iar situatia devine incordata. Horthystii s-au simtit intariti, si ei isi amplifica teroarea. Atrocitatilor bandelor horthyste li s-au adaugat atrocitatile armatei de ocupatie naziste. Au inceput sa fie omorati si torturati toti evreii. Ei erau inchisi la ghetourile de la Dej, Cluj, etc. Acolo erau batuti la sange, pana "marturiseau". Cei care incercau sa ii ajute erau arestati.

Concomitent cu teroarea exercitata de maghiari, acestia au aplicat o politica de alungare, expulzare a populatiei romane. Maghiarii popularizau mai multe sloganuri: "Vrem patrie fara valahi!", "Toti valahii sa se care!". La 24 mai 1942, 1500 de studenti horthysti strigau pe strazile Clujului: "Afara cu turma de valahi!" Din comuna Horia, jud. Salaj, sunt expulzate 367 de familii, din Rosiori (jud. Bihor), 200 de familii. In sept. si oct. 1942, au fost expulzati toti locuitorii romani din localitatile: Salard, Ianculesti, Marna Noua, Salonta, Salacea, Ghenci, Tiriam si alte 6 sate. Totodata, ei au fost deposedati de toate bunurile lor: pamanturi, case, etc. Din Cluj au fost expulzate 200 familii, iar ziarul "Romania Noua" spunea ca "*viata la Cluj pentru romanii care n-au plecat a devenit insuportabila...*". Scriitorul Meliusz Jozsef nota despre expulzati sositi la Arad: "*inghesuiti in vagoane de marfa, in conditii inumane, claie peste gramada, infometati, cu buzele crapate de sete, febrili...*" Din judetul Salaj au fost expulzate in total, 1124 persoane. Documentele vremii noteaza ca "*tot timpul calatoriei, adica de vineri dupa amiaza pana duminica dimineata, usile vagoanelor n-au fost deschise, expulzatorilor nepermitandu-li-se sa se dea jos pentru a-si face nevoile*". O statistica generala arata ca, in total, au fost expulzate 218.919 persoane.

In intervalul 1940-1944, ampla miscare antifascista a romanilor s-a transformat intr-o lupta de rezistenta a tuturor claselor sociale din Romania. Romanii au luptat impotriva horthystilor si hitleristilor. Un raport german arata ca "*In ultimul timp,*

incendiile de la depozitele militare si stabilimentele militarizate au luat proportii ce nu mai pot fi puse pe seama intamplarii, originea lor trebuind cautata in actele de sabotaj.” S-au infiintat mai multe organizatii ce luptau contra horthystilor si pentru aducerea Transilvaniei acolo unde sete firesc. Ele erau sprijinite de populatia Romania de peste tot, cat si de partidele politice romanesti P.N.T. si P.N.L. La sfarsitul lui 1943, s-au desfasurat si forme mai ascutite ale miscarii de rezistenta. Sunt semnalate tot mai multe grupuri de patrioti inarmati in muntii Tiblesului, Oasului, Nasaud. Au loc ciocniri cu horthystii. O data cu apropierea frontului, actiunile lor se intensifica.

La 23 august 1944, Romania iese din Axa si se alatura Natiunilor Unite. Armatele romane si sovietice trec la eliberarea N-V Transilvaniei. Armata Ungariei este infranta, iar romanii trec la cucerirea Ungariei si Cehoslovaciei. In tot acest timp, populatia locala romana a ajutat considerabil cu: hrana, locuinte, haine, informatii, transport, au dezarmat dusmanii, etc. La 25 octombrie 1944, sunt zbrobite ultimile forte horthysto-fasciste, in zona Careiului si Satu Mare. Romania a participat cu 275.000 de soldati, pierzand 58.330 (morti, raniti, disparuti), Ungaria pierde 11.000 de soldati(mortii, prizonieri).

Ca o consecinta a unor asemenea eforturi, contributia Romaniei la victoria din mai 1945 a fost recunoscuta pe deplin. La 13 ianuarie 1946, un post de radio francez spunea ca *“Franta socoteste ca Romania a adus prin participarea ei la razboi o scurtare a acestuia cu cel putin 6 luni.”* La 14 martie 1945, a avut loc la Cluj un Consiliu de Ministri prin care se consfintea preluarea administratiei celor 11 judete de guvernul roman. IADUL SE SFARSISE!

Popoarele lumii, si in special cel al Europei, au cunoscut din plin consecintele celor doua razboaie mondiale, si vor trebui sa lucreze din plin la realizarea unei Europe unite si prospere, fara arme si razboaie.